

lunkenhet har bidratt til et hardere samfunn. Det gir alvorlig grunn til bekymring at vold blant barn – også jenter! – er så utbredt. Her utfordres vi til nøktern analyse av årsakene, etablering av brede allianser og aktiv handling. Vi må altså kjempe mot vold, men også mot dens bakenforliggende årsaker. Vi må rette kritikk mot rusmisbruk ut fra en sosialetisk synsvinkel. Vi står overfor et helseproblem av de aller største. Sykehuskøene hadde vært betydelig kortere dersom alkoholbruket hadde gått ned. Rusproblemet rammer også på annen måte. Barna opplever utrygghet og redsel når de vokses atferd blir annerledes og uforutsigbar under påvirkning av alkohol, og ekteskap trues.

- En annen utgave av det harde samfunn er økte etniske spenninger i en flerkulturell situasjon. Her har vi en oppgave i å bygge broer, skape holdninger og motarbeide fiendebilder og frykt.

Sluttord

Det er langt mer som kan sies om diakonale utfordringer. Viktige tema er utelatt her, ikke fordi de skal neglisjeres, men fordi plassen ikke tillater det. Vi ønsker flere diakonstillinger i vårt bispedømme, men er klar over at vi også bør ha følgende synspunkt for øye:

Diakonen må kombinere trygghet i egen identitet med åpenhet for tverrfaglig tilnærming. Både prest, kateket, kantor, kontorpersonale, klokkere, kirkegårdsarbeidere og andre ansatte kan og bør fungere diakonalt. Kanskje har vi undervurdert disse yrkesgruppens diakonale muligheter og utfordringer.

Diakonien må ikke begrenses til tradisjonelt diakonale tiltak og aktiviteter i menigheten. Ulike sider av menighetens virksomhet kan med fordel underkastes en diakonal vurdering. I staben og/eller menighetsrådet kan det være en spennende utfordring å ta dem for seg i tur og orden og se hvordan de fungerer diakonalt: gudstjenesten, forbønnen, dåpsopplæringen, konfirmasjonstida, ungdomsarbeidet eller korvirksomheten.

Diakonen er altså ikke solospiller, men strateg, veiviser, pådriver, inspirator og forbilde. Med en ordrett oversettelse av de kjente ord i Ef 4,12: «utruste de hellige så de kan utføre sin diakonale gjerning».

Institusjonsdiakoni fremfor menighetsdiakoni

Det var først og fremst den kvinnelige diakoni som ble banebrytende her i Norden – og det ble institusjons- og anstaltsdiakoni. De to dominerende personlighetene innen diakonien på 1800-tallet var uten tvil Wilhelm Löke og Theodor Fliedner. Begge kom til å legge grunnlaget for den videre utviklingen av diakonien først og fremst i Tyskland, men også i Norden.

✠ Av Alf B. Oftestad

Diakonien fornyelse og fremvekst

Kontakten med Lökes Neuendettelsau i Bayern og Fliedners Kaiserswerth, nå i Düsseldorf, Vest-Tyskland er stadig viktig opp til vår egen tid.

Löke vil knytte diakonissen til menigheten, for menigheten er i sitt vesen diakoni. Diakonissene skulle gjøre tjeneste i de enkelte lokalmenighetene, hvor de med støtte av foreningen skulle fornye menigheten ved å bygge opp diakonien. Han vil blåse nytt liv i den gamle kirkes diakonissetjeneste. Et diakonisse-embete skulle kvinnene ordineres til. Gudstjenesten måtte bli både utgangspunkt og forutsetning for tjenesten. Derfor skulle diakonissene ha spesielle oppgaver i Gudstjenesten – en liturgisk tjeneste, med forbønnstjeneste, lovsang og omsorg. Men Löke måtte med sorg la dette falle. Diakonisseutdannelsen i Neuendettelsau (fra 1853) ble et moderhus hvor diakonissen fikk sin innvielse. Hun ble, som alle andre diakonisser, knyttet til moderhuset og et søstersamfunn, mer enn til menigheten.

Å legge opp til et moderhus med et søstersamfunn var Fliedners linje. Institusjonen i Kaiserswerth ble en utdannelseanstalt for evangelistiske troende kvinner. Den ga opplæring i sykepleie og lærergjerningen. Men etter hvert ble sykepleien dominerende. Fliedners utdannelsesinstitusjon bar preg av streng disiplin, orden og lydighet inspirert av et reformert biblistisk kristendomssyn.

Hierarkisk

Strukturen var hierarkisk oppbygget: Forstander var øverste leder, deretter forstanderinnen som var fru Fliedner, så husmor og de utlærte diakonissene, tilslutt elevene. Det ble en utdannelsesinstitusjon for de kristne sykepleierne.

Diakonisyntet fra Kaiserswerth slo igjennom på kontinentet og i Norden. Diakoni ble anstalt og institusjonsdiakoni (moderhus/faderhus).

Mens Löke arbeidet for at diakonatet (diakoni-embetet) skulle gjenopprettes i kirken, gikk Flidner imot at diakoni-embetet skulle fornyes. Han ville ikke ha et diakonat i kirken hvor man skulle innsette diakoner/diakonesser ordinert til en kirkelig tjeneste. Derfor innviet Flidner sine diakonisser på sin anstalt i Kaiserswerth for å gå til sin tjeneste i sykehus, institusjoner, menigheter eller i misjonstjeneste. Men tilknytning – åndelig og materielt var til diakonisseanstalten, fra den fikk de sin lønn og forstander/forstanderinnen ga veiledning og sjelesorg. Kontakten med utdannelseinstitusjonen var kontinuerlig. Den var det faste punkt i livet. Derfra kom de og dit vendte de tilbake i sin alderdom. Tilknytningen til diakonisseanstalten – moderhuset med søsterfelleskapet – erstattet og oppveiet den menighetsmessige tilknytning. Det var altså ikke nødvendig med en fast tilhørighet til den statlige menighet.

Dette syn som Flidner stod for hadde sin bakgrunn i en (reformert) pietisme sentrert om den enkelte kristne personlighet og kallsbevisstheten. Flidners forståelse stod også gjennom på den evangelistiske kirkekonferanse i Monbijon 1856. De lutherske konfesjonsbundne teologene og prestene støttet Flidner idet de hevdet at det var bare et embete nemlig Ordets og ikke et diakonembete som skulle være ansvarlig for menighetens diakoni.

Hva ble så Flidners fortjeneste og hvilken betydning fikk han i diakonihistorien?

Fengselsarbeidet ble betraktelig forbedret, Flidner begynte nemlig sine diakonale virksomhet med å gjøre oppholdet i fengselet mer menneskelig, for også fangene hadde et menneskeverd som myndighetene ikke skulle neglisjere. Straffangene måtte også tas hånd om etter soningen. De skulle ikke for alltid støtes ut av samfunnet, Flidner begynte arbeidet blant tidligere straffanger.

Flidner var en pedagogisk begavelse. Hans pedagogikk gikk ut på en allsidig oppbygging av personligheten. Hele mennesket sto i fokus. Han så tidlig arbeidets betydning for dannelsen av personligheten og dens utfoldelse. Arbeidet hadde betydning for oppdragelsen. Skolesystemet i Kaiserswerth helt fra barneskolen over gymnaset og spesialskoler til lærerseminar, ble modell for pedagogikken i årene som fulgte.

Først og sist fikk Flidner betydning for moderne sykepleie. Han påpekte ikke bare de skrikende misforholdene ved syke-

husene, men den allsidige profileringen ved diakonien på Kaiserswerth forble målestokk for utviklingen:

En bevisst arbeidsetikk i omgang med syke og hjelpeløse på bakgrunn av den kristne kjærlighet og nestekjærlighetbudet (de såkalte «gangkoner» som pleide å ta hånd om de syke den gang hadde ingen arbeidsetikk. De unnså seg ikke for «å ligge» med pasientene.)

Disiplinær orden når pleierne opptrådte overfor syke mennesker, regulert arbeidstid som en terapeutisk faktor ved behandlingen. Ansvarlighet og en faglig utdanning. Det gjorde sykepleierne til viktige medarbeidere til legene.

På Flidners grav står det skrevet at han var fornyer av «Det agnostiske diakonisse-embete». Hans sønns biografi om faren fremholder også det samme. Men dette er nok en sannhet med modifikasjoner, og lite gjennomtenkt. For Flidner var det ikke nødvendig med tilhørighet til en statlig menighet. De menighetsmessige sider av «embete» ble kompensert av bindingene til moderhuset. Man forholdt seg fri overfor menigheten (kirken). Etter Flidners mening kunne foreningen(e) være lærer av diakonisse-embete, for det var en tjeneste i Guds rikes arbeide og utbredelse lik misjon, søndagsskole, arbeidet for fanger osv.

«Embete» hos Flidner uttrykte og fremhevet kvinnenes selvstendighet dvs. konkretisert og virkeliggjort i et offentlig yrke og et kallsarbeid. Dette kunne faktisk bli fremhevet så sterkt at det gikk på bekostning av fellesskapet. Det ble nemlig en individuell og personlig overbevisning. Et kristelig meningsfylt yrke for kvinner ble definisjonen på hva en diakonisse var. En diakonisse ble etter hvert identifisert med en kristen sykepleier. Det teologiske ansatspunktet var egentlig det kristne kallet. Den kristne bevisste personlighet. Man var diakonisse i ånd og sinnelag. «Diakonisse-embete» og diakonissekallet ble synonymer. Dette ble mer «kvinnesak» enn diakonisse-embete. Den egentlige innsats av Flidner var ikke fornyelsen av det agnostiske diakonisse-embete, men å innlemme og dyktiggjøre den alenstående kvinne i kirkens arbeide så hun kunne være i stand til å gjøre både en samfunns- og en kirkelig innsats.

Så fikk kvinnene ikke minst fra de nordiske land sin utdanning i Kaiserswerth. De var alle kallsbevisste og begavede kvinner som omplantede Flidners ideer og praktiske diakonale verdier i Nordens ulike lutherske kirker. Arven fra Kaiserswerth og Flidner gjorde seg gjeldene – på godt og ondt. Diakonien ble først og fremst institusjons- og anstaltsdiakoni.